

Quim Pujolar: «Josep Maria Subirachs. Escultor», Avui diumenge, 25 d'abril de 1993, p. 7-9

Viu dins de la seva pròpia obra, potser perquè pensa que l'obra de qualsevol artista forma part de la seva vida. Es defineix com una persona sòbria i estima amb passió la seva feina. Diu que l'home té dues tragèdies: el coneixement de la mort i trobar-se sol. Instal·lat en una austera i endreçada habitació, a les entranyes de la Sagrada Família, Subirachs assegura que no se sent sol, que en tot cas necessita més solitud per concentrar-se en la feina. Tampoc no dramatitza la mort, però parla tant del treball que l'absorbeix com de la seva obra pòstuma. "Em sembla que estic fent la meva obra última –diu –, i espero que sigui al més llarga possible."

- Ja fa més de sis anys que viu permanentment instal·lat a la Sagrada Família, a peu d'obra. Encara no s'ha entès la necessitat que tenia de venir a viure aquí.

- Una de les condicions que vaig posar en acceptar la feina va ser poder venir a viure-hi. M'agrada estar al lloc on treballo. I una obra que ha de durar uns quinze anys encara s'ho mereixia més. Hem de pensar que el treball d'un artista no és com el del funcionari que té un horari. Per l'artista, el seu treball forma part de la seva vida: treballa sempre.

- Tothora?

- Fins i tot a les nits, quan no puc dormir, m'aixeco i treballo. No pico pedra perquè seria excessiu, però dibuixo o preparo el treball per l'endemà. Per això, unir taller i vivenda em va semblar fantàstic.

- ¿La seva obra a la Sagrada Família seria la mateixa si residís fora el recinte, si se'n desconnectés físicament?

- Segurament no. Si tinc un problema que m'obliga a consultar formes o si necessito prendre mides per acabar uns models, només he de sortir, enfilar-me i veure-ho. Si visqués fora seria molt difícil. A més, tampoc tindria aquesta atmosfera gaudiniana que m'envolta i que tan bé em va per implicar-me a fons en l'obra.

- ¿Va tenir molta feina en Jordi Bonet, l'arquitecte del temple, per dissenyar aquest piset dins la Sagrada Família?

- No, perquè només havia de tenir el mínim: jo sóc un home molt sobri i necessito poc. A més, m'agraden molt els camarots dels vaixells on ho tens tot a mà. Aquesta és una idea que possiblement defineix el meu habitatge dins el temple. Ja ho veus: un estudi, un petit dormitori, una petita sala de bany i el taller per a la pedra: m'hi sento bé en un lloc petit!

- ¿Si treballar tants anys en la mateixa idea potser angoixant, viure-hi dins no resulta asfixiant?

- No. Escolta: encara que el meu habitatge sigui molt reduït, estic vivint en un monument grandios, el més gran que té Barcelona i dels més cèlebres que té la ciutat en el món. No em sento gens tancat ni presoner.

- Tampoc se'n podria queixar perquè venir-hi a viure va ser la seva voluntat.

- És ben cert. Et deia que no em sento presoner perquè, a més a més, he compaginat aquesta feina amb els monuments a Corea, que m'han obligat a fer molts viatges, a part d'haver fet altres obres, com ara el monument de Macià a la Plaça Catalunya, el Mil·lenari de Catalunya a Tarragona i el monument dedicat als socis del Barça, en el qual estic treballant actualment. Ja veus que no, que viure al costat de l'obra no m'ofega. Ni que sigui amb austeritat. I encara em critiquen...

- Home, no tothom pot viure a la Sagrada Família.

- Aquesta gent no canviaria la seva residència sumptuosa per viure a la meua de la Sagrada Família. Però potser els empenya l'originalitat i la certa popularitat que dona que un artista visqui en la seva obra. Potser pensen que ho faig per imitar Gaudí, que també vivia aquí. En realitat, si m'estic al temple, és per comoditat i perquè l'obra s'ho mereix.

- I quan s'avorreix?

- Per sort encara no m'he avorrit mai. I penso que només ho faria en cas que una malaltia m'impedís de treballar. Tot i que és dura, la meua feina té una part apassionant que és la d'expressar idees i sentiments i, això, no m'avorreix mai.

- No em farà creure que no es cansa.

- Quan em canso és quan m'estic sense fer res. Sóc com les baldufes: quan afluixen, cauen. A més, la feina és variada i, quan em canso de picar pedra, gravo, faig models o penso.

- Però deu reposar una hora o altra?

- Descanso canviant d'òptica, de tècnica o d'obra. I, naturalment, llegeixo, vaig al cinema, al teatre, a concerts... També ho considero una part de la meua obra perquè enriqueix i serveix per a la feina.

- Quan decideix llegir per evadir-se, per passar l'estona, quin llibre agafa?

- Llegir per passar l'estona no és exactament el que faig quan llegeixo sinó que intento que el llibre m'ajudi en la meua pròpia formació i en la meua feina. Sóc un lector una mica desordenat i rellegeixo molt. M'agraden Thomas Mann, Marguerite Yourcenar, la poesia d'Espriu, Baudelaire...

- Com a lector pot ser desordenat, però l'estudi el té escrupolosament endreçat.

- Els artistes són, més aviat, gent desordenada. Però jo no. I no ho sóc per comoditat: prefereixo saber on tinc les coses, trobar-les ràpid i guanyar temps.

- Ordenat com Stravinski, de qui està sonant música en aquests moments.

- Sí, és cert que Stravinski era ordenat: diuen que la seva taula de treball semblava la d'un cirurgià. I no és estrany que soni la seva música, perquè la utilitzo molt mentre treballo. Málher també.

- Tenint en compte el poc espai d'aquest habitacle, li devia costar molt seleccionar els objectes que li havien de fer companyia aquí a la Sagrada Família.

- Vaig haver de fer una tria molt gran perquè vivia en una casa normal, tirant a gran, individual i situada cap el Tibidabo. Em vaig endur dos tipus de coses: les que m'estimo particularment –a voltes insignificants però sempre records de la vida dels quals no et vols desprendre –, i les coses que faig servir com ara els llibres. Tots aquests llibres.

- No n'hi cap ni un més.

- Els llibres és el que m'ocupa més espai i ja no sé on posar-los. Però em fan falta perquè necessito sempre molta documentació: no per copiar sinó per saber què ha passat. La tria dels llibres la vaig anar fent a poc a poc. També em vaig endur algun quadre que m'estimo especialment com una petita obra cubista de Sacharoff, un gravat de Miró i un aiguafort de Tiranesi que m'agrada molt. A part d'això, els mobles justos i prou.

- Aquí no hi havia lloc per a una famosa butaca del Toni Bonet que l'havia acompanyat fins a aquest darrer trasllat.

- La vaig tenir durant molts anys. Va ser un dels primers mobles que vaig poder comprar i m'agrada perquè crea estil. Internacionalment és coneguda amb el nom de DKF i l'havia fet servir fins i tot en programes de televisió per explicar com el disseny podia obligar a viure d'una determinada manera. També la vaig dur a la televisió una vegada que havia de parlar de l'estil: vaig agafar una butaca de l'antiguitat grega, una de Lluís XIV i la del Bonet i vaig explicar l'estil a partir de la manera com s'havia de seure en cadascuna d'aquestes butaques.

- Sospito que la selecció d'objectes personals no va ser senzilla.

- La selecció sempre és dolorosa però al mateix temps interessant, perquè l'home és un ésser que ha de seleccionar sempre: el lloc on viu, la persona que agafa com a parella, el que ens plau i el que ens ajuda a viure més satisfactòriament. L'home és un animal que fa servir la seva intel·ligència per seleccionar. Per tant, l'obligada selecció tan brutal per la manca d'espai,

possiblement m'ha enfortit la personalitat. A més, sempre hi ha algun amic a qui un determinat objecte pot fer feliç i que sé que el tindrà a casa seva i el podré anar a veure. Aquí només tinc les coses més íntimes, valuoses perquè han aparegut en un moment de la meua vida.

- ¿És íntima i valuosa una serp conservada dins un pot amb formol?

- Per mi té un valor com a símbol: la seva representació d'animal hermètic i màgic, allunyada de les idees que la transformen en animal diabòlic.

- I el rellotge de sorra?

- Un altre símbol: la idea del temps és molt present en la meua obra.

- Es diria que és una obsessió.

- Deixem-ho en idea principal.

- Però si ni tan sols obre totes les cartes per estalviar temps!

- A vegades ja n'endevino el contingut i les llenço sense obrir. El correu, com el telèfon, se't fica a casa sense haver-ho demanat, i em produeix un cert desequilibri i neguit. En un cert aspecte, sí que és una cosa que et fa perdre temps.

- Amb aquesta voluntat de no desaprofitar cap minut deu haver d'anar programat tot el dia.

- Com que aquesta obra requereix un programa i només tinc tres persones que m'ajuden, tot ha de ser una feina programada i pensada.

- Com a inquilí, deu conèixer de sobres les diferents cares de la Sagrada Família segons a quina hora es miri.

- Certament que viure-hi em permet conèixer-la a totes hores. No té res a veure la Sagrada Família de dia amb la de la nit, quan, sense turistes, es torna misteriosa i s'hi crea un espai on el sostre és el cel. Com que no és coberta, fa la impressió màgica que en qualsevol moment hi pot aterrar un ésser extraterrestre.

- I això no l'espanta una mica?

- No, perquè estic acompanyat dels meus objectes, dels meus llibres i dels papers que vaig omplint.

- Tantes hores de solitud, tancat dins les parets d'aquest temple, ¿no són difícils de suportar?

- Per treballar, a l'artista li va bé la solitud. L'home té dues grans tragèdies: el coneixement de la mort i trobar-se sol. I jo no me'n trobo, de sol,

perquè tinc els amics. Al contrari, m'he de defensar de massa gent que em voldria veure i que m'impediria dedicar-me a la meva feina.

- Per cert, parlant de defensar, ¿des de quin racó d'aquest reduït habitatge es va escoltar les crítiques que se li feien durant un acte celebrat a l'exterior del temple?

- Des d'aquí mateix on som ara, a l'estudi. Estava acompanyat dels meus amics íntims, si bé hi havia molta gent que m'havia manifestat el seu desig de venir a fer-me costat. Ho vaig seguir a través d'una televisió que havíem instal·lat perquè em va semblar provocatiu mirar-m'ho des de l'exterior. Però al final vaig sortir i vaig veure gent que xiulava i altres, dins mateix de la manifestació, que m'aplaudien.

- Se'n van dir de gruixudes.

- De tan fortes, van desacreditar els que les deien. Com el que em desitjava la mort. Només pel fet de dir aquelles barbaritats, demostraven que eren gentussa amb ben poca qualitat intel·lectual.

- No el venç la temptació, de tant en tant, de deixar el taller i sortir a donar una volta pel recinte per escoltar, dissimuladament, què diuen de la seva obra?

- Sí que, a vegades, els escolto sense que vegin que els espio. Sé que és una obra que interessa enormement els que hi estan en contra- i valdria la pena que vinguessin a veure-la, perquè penso que molts la critiquen sense conèixer-la- i els qui en són partidaris. Normalment sento més les opinions dels crítics, com els que han dut tan lluny la seva protesta perquè he fet el Crist despullat: han demanat a Roma que me'l facin vestir!

- I ho faria si li ho manessin?

- No, perquè jo sóc escultor i no pas sastre.

- ¿Quin és el seu racó preferit d'aquest temple que n'amaga tants?

- Veritablement és un microcosmos molt complex, amb coses sublimes i altres de no tant. Hi ha un lloc que estimo especialment: les escoles que hi va fer per els pàrvuls del barri. Ara ja no es fan servir, però l'edifici es conserva i és meravellós, fet amb pocs mitjans però obra mestra d'arquitectura. Abans de la Guerra Civil, personalitats com Le Corbusier ja es van adonar que aquest petit edifici era una obra mestra. Després, naturalment, la façana on estic treballant, i on passo la major part del dia i de la nit.

- Tal com l'he trobat, empolsinat de cap a peus, ¿és la seva imatge habitual o s'ha embrutat per fer ambient?

- No, no, el d'escultor és un ofici dur i fatigós, sobretot en obres d'aquest volum. La pols és bruta i insana, moure la pedra és perillós, vés amb compte a donar-te un cop de maça als dits, passa fred a l'hivern i calor a l'estiu... És tan dur, que a vegades penso que quan torni a néixer em faré poeta, perquè no

fatiga tant. Però d'altra banda és una feina apassionant, és crear tot un món a partir del no-res.

- Això també ho fan els pintors i, físicament, no es cansen tant.

- Pintar un quadre és feina de senyoretas al costat d'una obra d'aquest volum. I sort que tinc maquinària, que m'ajuda molt, però, en el fons, les eines són les mateixes: l'escarpa, la maça i la pedra. Jo, als crítics, els dic: "Mare meva! No sabeu l'esforç intel·lectual i físic que m'està costant aquesta obra! Per tant, ja està bé que opineu i critiqueu, però feu-ho d'una manera menys frívola."

- Quan el temple queda en silenci, no s'hi troba desorientat, amant com és de la ciutat en moviment?

- És cert que m'agrada la ciutat per la seva activitat i el seu dinamisme. En una ciutat no t'hi pots avorrir mai perquè és plena de coses: cinemes, museus... i com que sóc un enamorat de les coses fetes pels homes a la ciutat, em sento bé perquè n'és plena. És per això que sí que trobo una mica estrany el temple quan es buida, principalment els primers dies, quan em notava ficat dins un món desconegut i ple de racons misteriosos. Ara ja he fet els meus progressos, i puc dir que m'hi sento còmode.

- Això de la comoditat no ho dirà pas per l'habitable...

- Doncs, també! Encara que sembli difícil de creure, dins d'aquest petit apartament m'hi sento molt còmode, perquè ho tinc tot a mà. Sóc partidari de la societat de consum, però jo, particularment, uso molt poques coses, perquè n'hi ha que et penses que t'ajuden i encara t'entrebanquen.

- Per exemple?

- El contestador automàtic. A mi m'aniria pitjor perquè, quan arribés a casa, hauria d'escoltar la gent que ha trucat i em faria perdre el temps. A més, em sentiria obligat a respondre. Ara, en canvi, si no hi sóc, no hi sóc.

- Això el situa una mica al marge dels avenços. Avui tot són ordinadors, fax...

- L'artista necessita solitud per poder pensar, reflexionar i crear. Hi ha una part de l'obra que la pots fer escoltant la ràdio, però per a la part més creativa necessites concentració, estar sol. Com menys aparells et destorbin, millor.

Acaben de marxar els últims turistes i el temple comença a quedar xop d'un esperit màgic que el transforma cada nit. Subirachs i la solitud tornen a trobar-se. Es coneixen bé i, amb els anys, han aconseguit que aquesta simbiosi fos, artísticament, fèrtil. Fosc, quietud i Gaudí que s'ho mira.